

Pərviz RZAYEV,
Vergilər Nazirliyi Tədris
Mərkəzinin “İqtisadiyyat və
menecment” kafedrasının
müdiri, 2-ci dərəcəli
müfəttiş, i.e.n.

Fransanın vergi sisteminin ümumi xüsusiyyətləri

Xarici ölkələrin vergi sistemlərinin öyrənilməsi göstərir ki, ölkələrin vergi sistemləri müxtəlif amillərin təsiri nəticəsində təşəkkül tapmışdır. Vergi sisteminə xas olan əsas bir cəhət vardır ki, bu da optimal vergi sisteminin yaradılmasından ibarətdir. Mahiyyət eyni olsa da ölkələrin vergi sistemləri bir-birindən əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənir.

Fransanın vergi sistemi ölkənin tarixi və mədəni xüsusiyyətlərini, özünəməxsus vergi və yığımların məcmusunu özündə əks etdirir. Hazırda vergi və yığımlar, onların tətbiqi stabil və malikdir. Vergi dərəcələrinə ölkənin iqtisadi vəziyyəti və sosial-iqtisadi siyasəti nəzərə alınmaqla vaxtaşırı yenidən baxılır. Vergilər Fransa hökumətində dövlət büdcəsinin formalaşmasında əsas mənbə olmaqla büdcə gəlirlərinin 90 faizini təşkil edir.

Fransanın vergi sisteminin əsasını təşkil edən prinsiplər aşağıdakılardır:

- **Sistemlilik** (parlament tərəfindən vergilərin idarə edilməsi sahəsində ciddi mərkəzləşdirilmiş bazanın mövcudluğu, müvafiq olaraq vergilərin geniş qanunvericilik əsasına malik olması, daxildə vergilərin bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəsi, ikiqat vergitutmanın istisna edilməsi);

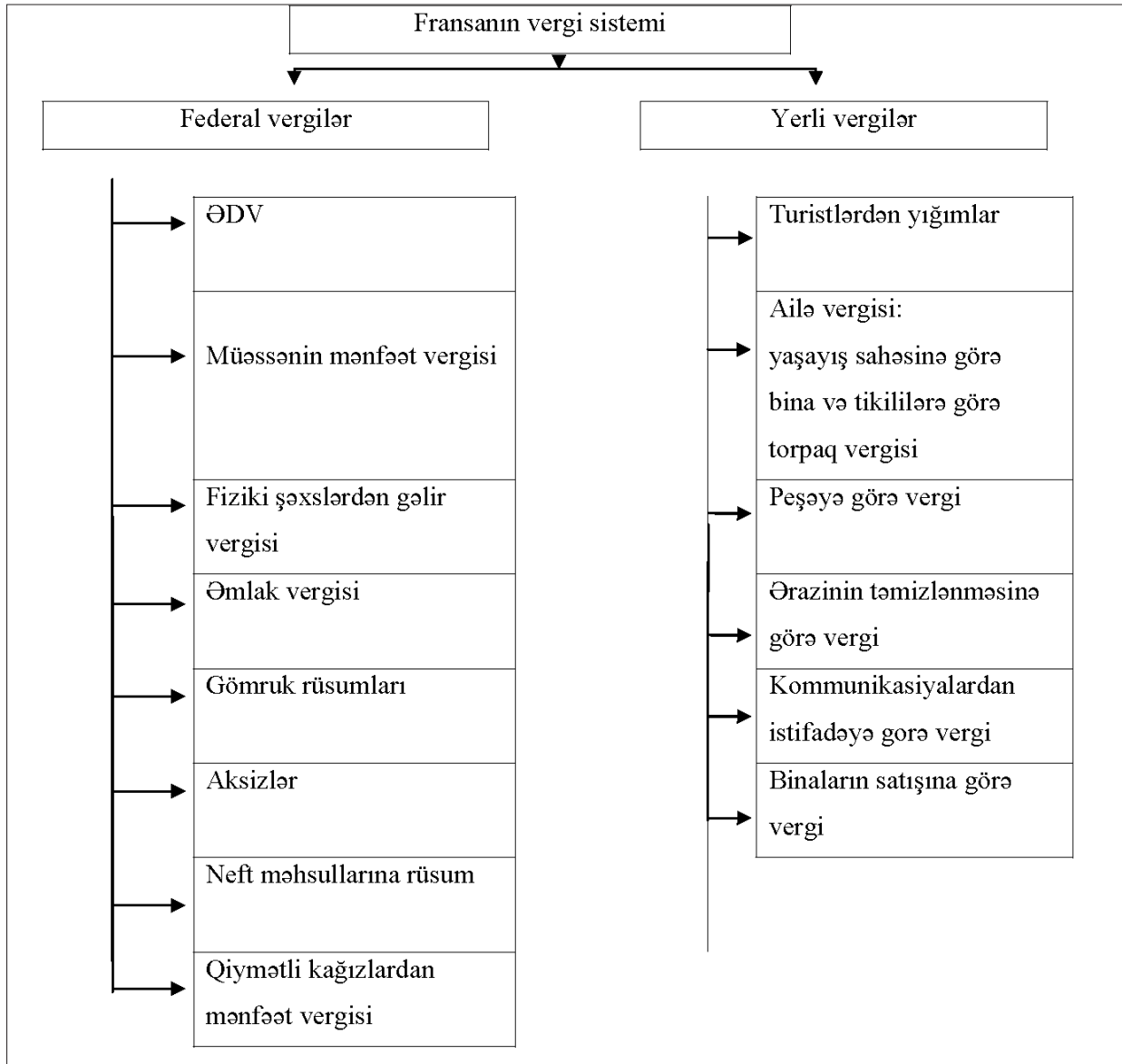
- **Vergi sisteminin elastikliyi** (illik vergi dərəcələrinin dəqiqləşdirilməsi imkanının təmin edilməsi və parlamentin dövlət büdcəsi haqqında qəbul etdiyi illik qanunlara əsasən

siyasi və iqtisadi konyukturanın dəyişiklikləri nəzərə alınmaqla vergi siyasətinin həyata keçirilməsi);

- **Vergi sisteminin sosial istiqaməti** (ölkənin sosial və iqtisadi inkişafının stimullaşdırılmasının inkişaf tempi, iqtisadiyyatın sahələrinin maliyyə vəziyyəti, işsizlik və inflyasiya dərəcəsi, regionun iqtisadi inkişafının tarazlaşdırılması faktorları ilə bağlı olması).

Fransanın vergi sistemində aşkar üstünlük fiskal funksiyaya məxsusdur. Fransanın əsas vergi növlərini dolay, birbaşa vergilər və gerb yığımları təşkil edir. Qeyd olunmalıdır ki, dolay vergilər üstünlük təşkil edir. Dolay vergilərin 50 faizini əlavə dəyər vergisi (ƏDV) təşkil edir. Bütövlükdə yerli vergilər ümumi vergi yükünün 30 faizini, bunlar da yerli büdcənin 40 faizini təşkil edir. Mərkəzi büdcəyə daxil olan yerli vergilər və müvafiq digər vergilər üzrə ciddi bölgü mövcuddur. Bunu 62-ci səhifədəki sxemdən aydın görmək olar.

Fransanın vergi sisteminin fərqləndirici cəhətlərinə təhsilə yönəlmiş xərclərin (yatırım-

Fransanın federal və yerli vergiləri

ların) artımının stimullaşdırılması, vergi avuarı, əmlakın yenidən satışından vergi tutmalar aiddir.

Vergi avuarı özündə səhm sahiblərindən ikiqat vergitutmanın kompensasiyasını əks etdirir. Burada səhm sahibi olan fiziki şəxslərin əldə etdiyi dividendlərdən (gəlirlərindən) gəlir vergisinin, eyni zamanda hüquqi səxs kimi səhmdar cəmiyyətlərin mənfəət vergisinin

ödənilməsi nəzərdə tutulur. Vergi avuarının məbləği bölüşdürülmüş dividendlərin yarısına bərabərdir.

Elm sahəsinə yönəldilən investisiyaların artımının stimullaşdırılması. Stimullaşdırma məqsədilə Elmi Tədqiqat və Təcrübə Konstruksiya İşlərinə (ETTKİ-yə) yönəldilən yatırımların illik artımına 50 faiz miqdarında vergi krediti nəzərdə tutur. Elm sahəsinə

yönəldilən investisiyaların aşağı düşməsi zamanı vergi azalan məbləğə görə 50 faiz artır. Bu sistemin çatışmazlığı ondan ibarətdir ki, obyektiv səbəblərdən ETTKİ-yə yönəldilən investisiyaların azalması gəlirin itkisi riskini reallaşdırır.

Əmlakın yenidən satışından yaranan gəlirlərdən vergi tutmalar. Satış və alış qiymətləri arasındakı fərq vergitutma bazasını təşkil edir. Ona iki müxtəlif vergi dərəcəsi tətbiq olunur:

1) 42 faiz, əgər satış aktı sahibliyin iki ili ərzində baş veribsə;

2) 15 faiz, əgər satış aktı sahibliyin iki ildən sonrakı dövründə baş veribsə.

Fransada vergilər qarşılıqlı vəhdət halında bütöv bir sistem olub ikiqat vergitutmadan mühafizə mexanizminə malikdir. Yerli orqanlar bu sahədə kifayət qədər geniş imkanlara malik olsalar da, bir sıra məhdudlaşdırıcı şərtlərin olması istisna edilmir. Son illərdə vergi dərəcələrinin aşağı düşməsi, eyni zamanda güzəşt və imtiyazların ləğv edilməsi hesabına vergitutma bazasının genişləndirilməsi ənənəsi müşahidə olunur.

Dolayı vergilər. Büdcə sisteminin əsas həlqəsini əlavə dəyər vergisi (ƏDV) təşkil edir. ƏDV bütün vergi daxilolmalarının 45%-ni təşkil edir. ƏDV xüsusi ödəniş metodu ilə alınır və onun dərəcəsinin 4 növü mövcuddur:

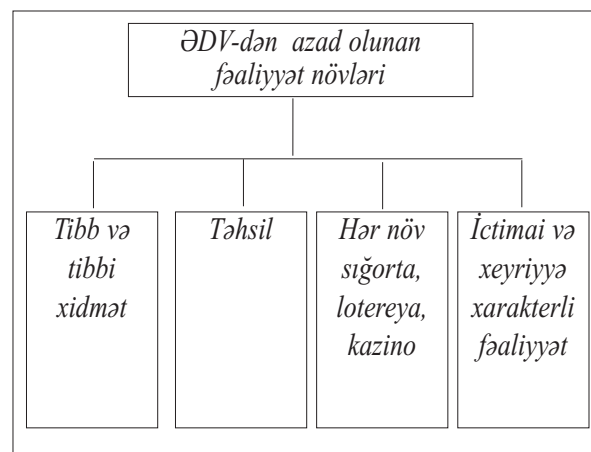
19,6 faiz - bütün növ əmtəə və xidmətlərə tətbiq edilən normal dərəcə;

22 faiz - bəzək əşyalarına, maşınlara, alkoqollu içkilərə, tütünə müəyyən hədd daxilində tətbiq edilən dərəcə;

7 faiz - mədəni mallara (kitab) tətbiq edilən ixtisar edilmiş dərəcə;

5,5 faiz - ilkin zəruri ehtiyac duyulan mal və xidmətlərə (qida, alkoqollu içkilər və şokolad istisna olmaqla, tibb preparatları, yaşayış sahəsi, nəqliyyat) tətbiq edilən dərəcə.

ƏDV-dən azad olunan fəaliyyət növləri aşağıdakı sxemdə verilmişdir:

Fransada müxtəlif fəaliyyət növləri vardır ki, orada gəlir vergisi ilə ƏDV arasında seçim imkanı (hüququ) nəzərdə tutulmuşdur:

1. İqtisadi fəaliyyətin hər hansı bir növü üçün binanın icarəyə verilməsi.

2. Maliyyə və bank işi.

3. Ədəbiyyat, idman, incəsənət (artistlik) fəaliyyəti, bələdiyyə təsərrüfatı.

ƏDV büdcəyə bəyannamə əsasında hər ay ödənilir. Müəssisələr vergi idarəsinə bəyannaməni və vergi ödənişi üzrə qəbzni təqdim edirlər. Mal dövriyyəsiindən asılı olaraq ƏDV-nin rüblük və illik ödənişi mövcuddur. İxracla bağlı kompensasiyaların ödənişi aylıq həyata keçirilir. Qalan digər fəaliyyət növləri üçün ödəniş rüblər üzrə nəzərdə tutulmuşdur. Əgər müəssisənin mal dövriyyəsi ən azı 300 000 avro təşkil edirsə, bu zaman ƏDV ödənilir. Deməli, müəssisələr daimi olaraq büdcəyə

vəsait ödəyirlər. Əgər ƏDV-nin məbləği 1350 avrodan az olarsa, onda bu müəssisələr onu ödəməkdən azad olunur. ƏDV-nin məbləği 20000 avrodan az olan kiçik sənətkarlara (sənətkarlıq işlərinə görə) güzəştlər tətbiq edilir. ƏDV üzrə imtiyazları investisiya qoyan müəssisələr əldə edir. Bunun mahiyyəti ondan ibarətdir ki, investisiyaya yönəldilən məbləğ ƏDV hesablanan məbləğdən çıxılır. ƏDV özündə istehlaka görə vergini əks etdirən bir sıra dolayı rüsumlar (və ya aksizlər) əlavə edilməklə tamamlanır. Onların bəziləri dövlət xeyrinə toplanır, qalanları isə yerli idarəetmə orqanlarının büdcəsinə köçürülür. Aksizli mallara (aksiz tutulan mallara) birinci növbədə alkoqollu içkilər, tütün məmulatları, kibrit, alışqan, qiymətli materiallardan hazırlanmış məmulatlar, şəkər və qənnadı məmulatları, pivə və mineral sular, avtomobil nəqliyyatının bəzi növləri, uçan aparatlar daxildir. ƏDV-dən başqa dolayı vergilər elektrik enerjisindən (yerli idarəetmə orqanlarının xeyrinə), televiziya reklamlarından da tutulur. Bir neçə sahələr üzrə, misal üçün təbiətin qoynunda yerləşən turist bazalarında xidmətlərə görə hakimiyyətin yerli orqanları tərəfindən turist yığımları tətbiq edilir.

Gömrük rüsumları. Tətbiq olunan istehlaka görə vergilər sırasına gömrük rüsumlarını da əlavə etmək olar. Gömrük rüsumunun əsas məqsədi – təkcə gəlir əldə etmək deyil, daxili bazarın, eləcə də milli sənayenin və kənd təsərrüfatının himayə edilməsidir. Gömrük rüsumları ölkənin iqtisadi siyasətinin aləti kimi çıxış edir. O idxal olunan malların qiyməti ilə yerli bazardakı analoji malların qiymətini tənzim-

ləyir. Qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq gömrük rüsumu malın qiymətindən tutulur. Ancaq bəzən xüsusi meyarlar, yəni çəki, sahə və s. tətbiq olunur. Bu növ rüsumlar içkilərə, tütün məmulatlarına, kinofilmlərə tətbiq olunur.

Birbaşa vergilər. Birbaşa vergilərin əsasını gəlir vergisi, səhmdar cəmiyyətlərin mənfəət vergisi, həmçinin əmlak vergisi və avtonəqliyyat vasitələrindən tutulan vergilər təşkil edir.

Gəlir vergisi büdcənin vergi gəlirlərinin 20 faizini təşkil edir. Bu tarixi xüsusiyyətlərlə bağlıdır. Belə ki, dövlət gəlir vergisindən öz sosial siyasətinin həyata keçirilməsində istifadə edir. İctimai istehlak fondlarına daxilolmalar şəraitində gəlir vergisindən ailələrin stimullaşdırılması, yoxsullara yardım göstərilməsində istifadə olunur. Gəlir vergisinin mahiyyəti əhalinin əmanətlərinin saxlanması, daşınmaz əmlakın, səhmlərin alınmasının təşviqinə yönəldilmişdir. Bütün bunlar eyni zamanda vergilərin hesablanması, çoxsaylı imtiyaz və güzəştlərin verilməsində mürəkkəb sistem yaradır. Demək olar ki, belə 25 milyon ödəyicidən faktiki olaraq, yalnız 13 milyonu (52 faizi) vergi ödəyir. Potensial vergi ödəyiciləri ölkənin fiziki şəxsləri və eləcə də səhmdar cəmiyyət olmayan müəssisə və kooperativlərdir. Vergilər prinsipcə vahid, mütərəqqi cədvəl üzrə tutulur və bununla belə hər ödəyicinin iqtisadi, sosial, ailə vəziyyəti və yaşı nəzərə alınır. İnkişaf dərəcəsi gəlirdən asılı olaraq 0 dan 54 faizə qədər intervalda dəyişir. İnflyasiya prosesləri araşdırılmaqla (nəzərə alınmaqla) hər il şkala dəqiqləşdirilir.

Gəlir vergisini bütün Fransada yaşayanlar öz ölkələrində və razılaşma əsasında xaricdə əldə olunan gəlirlərindən ödəyirlər. Prinsipial xüsusiyyət ondan ibarətdir ki, vergitutmaya fiziki şəxs deyil, ailənin gəliri məruz qalır. Əgər ödəyici subaydırsa vergi üçün bu 1 nəfərdən ibarət ailədir. Vergi 18 yaşından etibarən ödənilir. Vergi bəyannamədə göstərilmiş yekun gəlirə görə, yəni vergi ödəyicisi tərəfindən ildə bir dəfə keçən ilki gəlirlər əsasında tutulur. Bu bütövlükdə vergitutmada nəzarəti çətinləşdirir, verginin büdcəyə daxil olma müddətini azaldır. Bundan başqa əgər il ərzində gəlir azalmışdırsa ödənişlə bağlı problemlər yarana bilər. Vergi ödəyicilərinin gəlirləri 7 kateqoriyaya bölünür. Hər 7 kateqoriya öz hesablaşma metoduna malikdir.

Hər bir yeddi kateqoriyanın gəliri özündə xalis gəliri əks etdirir. Vergilərin hesablanması üçün ailənin xalis gəliri aşağıdakı qaydada bölüşdürülür: subay – 1 hissə, ər-arvad – 2 hissə, 1 uşaq – 0,5 hissə əlavə olaraq, iki uşaq – 1 hissə əlavə olaraq, üç uşaq olaraq. Sonra hər hissəyə görə müvafiq dərəcə ilə vergi hesablanır (təyin edilir). Vergilərin məbləği toplandıqdan sonra verginin ümumi məbləği alınır.

Səhmdar cəmiyyətlərin mənfəət vergiləri ümumi vergi daxilolmalarının 10 faizini təşkil edir və azalmağa meyillidir. Bu dərəcənin daimi aşağı düşməsi ilə əlaqədardır. Bu cür vergitutma yalnız səhmdar cəmiyyətlərə tətbiq olunur. Qanunvericiliyə uyğun olaraq səhmdar cəmiyyət olmayan hüquqi şəxslərin gəlirləri fiziki şəxslərin gəlir vergisi kimi hesablanır.

Bütün sahələr üzrə vergitutma obyektini kimi gəlirlər çıxış edir. Vergi tutulacaq gəlir mühasibat uçotu yolu ilə mənfəətdən, satışdan xərcələrin çıxılması yolu ilə hesablanır. Əgər gəlirlər inkişafa deyil, dividendlərin ödənilməsinə yönəldilirsə, onda vergitutulan gəlirin məbləğinə 34 və 42 faiz dərəcəsi tətbiq edilir. Ödəniş ildə 5 dəfə, 4 dəfə ötən ilin məlumatlarına əsaslanaraq xüsusi qayda ilə avans ödənişləri kimi, 5-ci dəfə bəyannamə əsasında ilin yekun nəticələrinə görə həyata keçirilir.

Fransada sərbəst filialları olan səhmdar cəmiyyətlər üzrə vergi mövcuddur. O firmanın filiallarının yekun nəticələrə görə tam məsuliyyətini müəyyən edən qaydalara əsaslanır. Bu qaydalara uyğun olaraq, firmanın hər bir filialın gəlirinə vergi firmanın ümumi gəliri nəzərə alınmadan hesablanır.

Yenidən qurulmuş səhmdar cəmiyyətlər üzrə müəyyən güzəştlər mövcuddur. Belə ki, səhmdar cəmiyyətlərin gəlirlərinə 5 il müddətinə güzəştlər tətbiq edilir. Fəaliyyət müddətindən asılı olaraq güzəştlər dəyişir. Səhmdar cəmiyyət üçün güzəşt 2 il üzrə 100%, 3 il üzrə 75%, 4 il üzrə 50%, 5 il üzrə 25 %, 6 il və daha çox müddətlər üzrə 0% müəyyən edilir.

Zərərlə işləyən müəssisələr vergini mal dövriyyəsinin həcminə görə ödəyir. Belə ki, 1 milyonadək avro dövriyyədən 4000 avro, 1 milyondan 2 milyonadək avro dövriyyədən 6000 avro, 2 milyondan 5 milyonadək avro dövriyyədən 8500 avro, 5 milyondan 10 milyonadək avro dövriyyədən 11500 avro, 10 milyon avrodan yüksək dövriyyədən 17000 avro məbləğində vergi tutulur.

Fransada daşınmaz əmlak üzrə əməliyyat-

lardan, qiymətli kağızlardan və digər daşınmaz əmlak üzrə gəlirlərdən vergitutmanın xüsusi qaydaları mövcuddur (mənfəət vergisi).

Belə ki, **daşınmaz əmlakın** yüksək qiymətə satılması nəticəsində əldə olunan mənfəət gəlirə daxil edilir, faktiki satış ilində vergitutmaya məruz qalır. Ancaq bununla yanaşı əsas yaşayış evlərinin satışından, mənzilin ilkin satışından, həmçinin 32 ildən az olmayan dövrdə şəxsin mülkiyyətində olan evlərin satışından əldə olunan gəlirlər vergidən azaddır.

Binanın satıcının mülkiyyətində olduğu müddətindən asılı olaraq müxtəlif vergi dərəcələri tətbiq edilir. Əgər bu müddət 2 ildən azdırsa, dərəcə maksimumdur. Müddətdən asılı olaraq sonralar bu dərəcə sifra yaxınlaşır.

Qiymətli kağızlar üzrə əməliyyatdan alınan gəlirlərdən (səhmdar hüququ verən sertifikat daxil olmaqla) 16 faiz dərəcəsi ilə vergi tutulur. Müəyyən edilmiş müddətdə baxılan və təyin edilmiş hədd daxilində illik gəlirin həcmi artırsa, bu halda vergi tutulur.

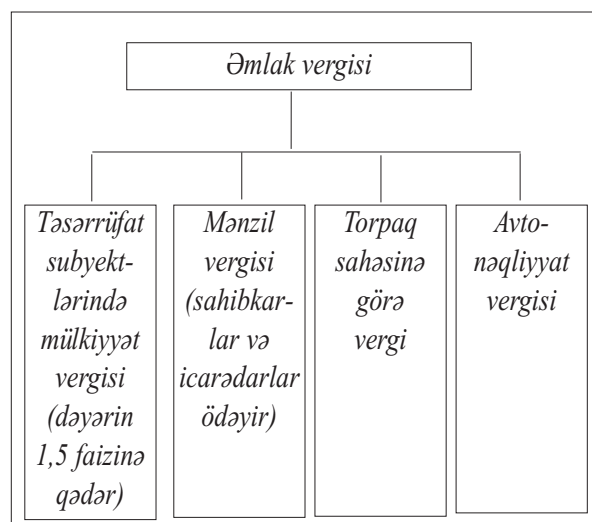
Daşınan əmlakla bağlı əməliyyatlardan əldə olunan gəlirə görə vergilərin tutulması qiymətli kağızlar üzrə əməliyyatlardan yaranan gəlirdən vergilərin tutulmasından fərqlənir. Belə ki, əgər aparılan əməliyyatların məbləği (əmlakın dəyəri) 20 min avrodan artıq olarsa, onda bu əməliyyatlardan yaranan gəlirə görə vergi tutulur.

Bu sahədə üç vergi dərəcəsi mövcuddur: 4,5 faiz; 7,0 faiz - incəsənət əşyaları üçün və 7,5 faiz - qiymətli daşlardan hazırlanmış məmulatlar üçün.

Spesifik xüsusiyyətə malik, progressiv vergitutma hesab edilən hüquqi şəxslərin mənfəət

vergisini diqqəti cəlb edir. Hüquqi şəxslər gəlirlərindən mənfəət vergisindən (10 faizdən 42 faizədək, ən çox tətbiq edilən 34 faiz dərəcəsi ilə) başqa əməyin ödənişi xərclərinə hesablanan vergiləri (peşə təhsilinə görə vergi 0,6 faiz), uzunmüddətli peşə hazırlığına görə vergiləri (1,5-2,3 faiz) və mənzil tikintisinə görə vergiləri (0,65 faiz) də ödəməli olurlar ki, bunlar da bütövlükdə dövlət büdcəsinin gəlirlərinin 30 faizini təşkil edir.

Əmlak vergisi əsasən hüquqi şəxslərdən tutulur. Fransada ümumilikdə bu növ vergitutma dövlət gəlirlərinin 10 faizini təşkil edir.

Bəzi növ əmlaklar, xüsusilə peşəkar fəaliyyət çərçivəsində istifadə olunan əmlak, kənd təsərrüfatı əmlakının ayrı-ayrı növləri, qədim əşyalar, rəsm və kolleksiya məmulatları tamamilə və ya qismən vergidən azaddırlar.

Əmlak vergisi progressiv xarakter daşıyır. Bununla yanaşı gəlir vergisinin və əmlak vergisinin məbləği ümumi gəlirin 85 faizindən yuxarı olmamalıdır.

Müəssisə və şirkətlərin avtonəqliyyat vasitələrinin vergisini xüsusi avtonəqliyyat

vasitələrindən istifadə edən hüquqi şəxslər ödəyir. Vergi dərəcəsi avtomobillərin sayından və onların mühərriklərinin həcmindən asılıdır.

Əmlak vergisi qrupuna qeydiyyat, gerb yığım və rüsumlarını, maliyyə və kredit idarələrinin, sığorta kompaniyalarının ümumi xərclərindən tutulan rüsumları aid etmək olar.

Bu qrupa **əmək haqqına sosial vergilər** də aiddir. Fransada onu işəgötürənlər ödəyir. Vergitutma mənbəyi kimi pul və natura formasında əmək haqqı fondu çıxış edir və bura əmək haqqına aid olan məcburi yığımlar da daxil edilir. Bu vergi növü progressiv xarakter daşıyır. Bu vergi büdcəyə əmək haqqı fondu 35 900 avro məbləğində olduqda 4,5% dərəcəsi ilə, əmək haqqı fondu 35 901 avrodan 71 700 avroyadək məbləğində olduqda 8,5% dərəcəsi ilə və əmək haqqı fondu göstərilmiş məbləğ-dən yuxarı olduqda 13,6% dərəcəsi ilə daxil edilir.

Bundan başqa işəgötürən 0,1 faiz əlavə ilə (artımla) illik əməyin ödənişi fonduna 0,5 faiz dərəcəsi ilə peşə təhsilinə görə vergi ödəyir. Bu verginin məqsədi ölkədə peşə-texniki təhsilin inkişafının maliyyələşdirilməsindən ibarətdir. Əgər müəssisədə 10 və daha çox adam məşğul-dursa, onda sahibkar onun müəssisəsində işləyənlərin uzun müddətli peşə hazırlığını maliyyələşdirməyə borcludur. Verginin məbləği ümumi əmək haqqının 1,2 faizinə bərabərdir. Müvəqqəti iş qüvvəsindən istifadə edən müəssisələr üçün dərəcə 2 faiz təşkil edir. Bundan başqa 0,3 faiz əlavə yığım gənclərin peşə hazırlığına yönəldilir.

Sahibkarlar (işçi qüvvəsi 10 nəfər və daha çox olan) mənzil tikintisini maliyyələşdirməyə birbaşa və ya dolayısı ilə borcludurlar. Onlar

birbaşa mənzil tikintisinə investisiya qoya bilər, öz işçilərinə borc verə bilər və ya dövlət xəzinəsinə müvafiq vəsaitlər köçürməlidirlər. Həmin işlərdə iştirak formasından asılı olmayaraq, əməyin ödənilməsinin illik fondundan bu məqsədlərə 0,65 faiz köçürülməsi zəruridir.

Fransanın yerli vergiləri. Fransanın vergi sistemində əhəmiyyətli yeri yerli vergilər tutur. Yerli orqanlar təxminən 80 min sərbəst büdcəyə malikdir. Yerli büdcələrin ümumi hissəsi ölkənin dövlət büdcəsinin 60 faizini təşkil edir. Onların dinamikası sürətli inkişafı xarakterizə olunur.

Sistemin yerli vergilərini aşağıdakı 4 əsas qrupa ayırmaq olar:

- tikinti aparılmış ərazilərə torpaq vergisi;
- tikinti aparılmamış ərazilərə torpaq vergisi;
- mənzil vergisi;
- peşə vergisi.

Tikinti aparılmış ərazilərdən torpaq vergisi tikinti yerləşmiş sahələrə görə hesablanır. Vergitutma bütün daşınmaz əmlakın yerləşdiyi – bina, qurğu, rezervuar və s., həmçinin sənaye və kommersiya üçün nəzərdə tutulmuş sahələrə aiddir. Vergitutma hissəsi ərazinin kadastr icarə dəyərinin yarısına bərabərdir.

Bu növ vergilərdən şəhər kənarında olan və kənd təsərrüfatı üçün nəzərdə tutulan dövlət əmlakı və binaları azaddır. Eyni zamanda bu vergidən 75 yaşından yuxarı olan fiziki şəxslər, həmçinin cəmiyyət fondlarından xüsusi müavinətlər alan şəxslər və ya əlilliyə görə müavinət alan şəxslər azaddır.

Tikinti işləri aparılmamış ərazilərə torpaq vergisi. Buraya tarla, çəmən, meşə, kar-

xanalar, bataqlıq, şoranlıq, dincə qoyulmuş sahələrə və s. ərazilərə tətbiq edilən vergilər aiddir. Kadastr gəliri verginin bazisi rolunu oynayır və ərazinin kadastr icarə dəyərinin 80 faizinə bərabər müəyyən edilir. Bu növ vergilərdən dövlət mülkiyyətində olan ərazilər azaddır. Süni meşə salma əraziləri, kənd təsərrüfatının inkişafı üçün nəzərdə tutulmuş ərazilər vergidən müvəqqəti azad oluna bilər.

Mənzil vergisi (yaşayış sahəsinə görə vergi) həm ev sahiblərindən həm də icarəyə götürənlərdən tutulur. Az təminatlı şəxslər daimi yaşayış yerlərində bu verginin ödənməsindən tamamilə və ya qismən azad oluna bilər.

Peşə vergisi əmək haqqına daxil edilməyən daimi peşə fəaliyyəti göstərən fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən ödənilir. Vergilərin hesablanması üçün yerli orqanlar tərəfindən müəyyən olunmuş vergi dərəcəsinə vurulan 2 elementin məbləği götürülür. Bu elementlərə aşağıdakılar aiddir:

1. Öz peşə fəaliyyəti üçün zəruri olan, vergi ödəyicilərinə aid daşınmaz əmlakın icarə dəyəri;

2. Vergi ödəyicilərinin öz əməkdaşlarına ödədiyi əmək haqqının müəyyən faizi (adətən 18%), həmçinin onun əldə etdiyi gəlirin müəyyən faizi (adətən 10%).

Bu elementlər əsasında hesablanmış verginin məbləği yaranmış yeni dəyərin 3,5 faizini aşmamalıdır. Bu qanunvericiliklə müəyyən edilmiş məhdudiyyətdir.

Dörd əsas vergi növündən başqa yerli idarəetmə orqanları aşağıdakı digər yerli vergiləri tətbiq edə bilərlər:

- ərazinin təmizlənməsi üzrə yerli xidmətin fəaliyyət göstərdiyi dairələrə tətbiq olunan ərazi təmizlənməsinə görə vergi; bu vergi tikinti ərazilərinə görə torpaq vergisi tutulan bütün növ mülkiyyətə aiddir;

- tikinti işləri başa çatmamış sahələrdən həmin bazislə tutulan vergidən əlavə alınan Kənd Təsərrüfatı Palatasının saxlanması üçün rüsum;

- peşə vergisi ödəyiciləri tərəfindən ödənilən Ticarət Sənaye Palatasının saxlanması üçün rüsum;

- müəssisə və sənətkarların reyestrinə daxil edilən müəssisələr tərəfindən ödənilən peşə palatasının saxlanması üçün rüsum; bunlar ödənilən rüsumların əsas hissəsini təşkil edir və peşə vergisi tutulan şəxslərə aiddir;

- mədənlərin istismarı üçün yerli və departament yığımları;

- işıqlandırma sistemlərinin qurulmasına görə yığımlar;

- gerb rüsumuna bərabər tutulan, müəyyən edilmiş güzəştlər istisna olmaqla Fransa ərazisində və xarici ölkələrin ərazisində qeydiyyatdan keçmiş bütün avtonəqliyyat vasitələrinə tətbiq olunan rüsum; onun dərəcəsi mühərrikin həcmindən və avtomobilin istehsal tarixindən asılıdır, ödəniş avtomobilin ön şüşənin altına yerləşdirilən özü yapışan etiket vasitəsi ilə fiksasiya olunur;

- yol verilən limit həddini aşan tikinti işlərinə görə rayonun tikinti təşkilatları tərəfindən bu tikintiyə icazə verən yerli hakimiyyət orqanlarının xeyrinə ödənilən vergi;

- yaşıllaşdırmaya görə vergi.

Fransanın vergi sisteminin mövcud vəziyyəti, inkişafı istiqamətləri barədə araşdırmalar göstərir ki, bu sistemi mütərəqqi hesab etmək düzgün olmazdı, lakin səmərəli prinsiplərin də mövcudluğu istisna edilmir. Bu baxım-

dan Fransanın vergi sistemində aparılan vergi islahatlarına və vergi sisteminin inkişafının əsas istiqamətlərinə diqqət yetirilməsi, səmərəli prinsiplərin qəbul edilməsi uğurlu nəticələrin reallaşmasına səbəb olardı.

П.Рзаев

Общая характеристика налоговой системы Франции

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассмотрены общая характеристика налоговой системы Франции, регулирование доходной части ее бюджетов, осуществляемые налоговые реформы. Налоговая система Франции представляет собой очень своеобразную совокупность налогов и сборов. Она формировалась многие десятилетия, отражая исторические и культурные особенности. В настоящее время система обладает стабильностью в отношении перечня взимаемых налогов и сборов, правил их применения.

Налогообложение во Франции является для государства главным источником формирования доходов центрального бюджета. Налоги обеспечивают более 90 % его доходной части. Основные виды налогов Франции можно разделить на косвенные, прямые, гербовые сборы.

P.Rzayev

General characteristic of tax system of France

THE RESUME

In given clause the general characteristic of tax system of France, regulation of a profitable part of its budgets, carried out tax reforms are considered. The tax system of France represents very original set of taxes and tax collections. It was formed many decades, reflecting historical and cultural features. Now the system possesses stability concerning the list of raised taxes and tax collections, rules of their application.

The taxation in France is the main source of formation of incomes of the central budget for the state. Taxes provide more than 90 % of its profitable part. The basic kinds of taxes of France can be divided on indirect, direct, stamp duties.

Ədəbiyyat

1. Мəммədov Ф.Ə., Musayev A.F., Sadiqov M.M., Kəlbəyev Y.A., Rzayev Z.H. Vergilər və vergitutma. Bakı, 2006.
2. Мусаев А.Ф., Садигов М.М., Магеррамов Р.Б., Салаев Р.А. Налоги и налогообложение в Азербайджане. Баку, 2005.
3. Налоговые системы зарубежных стран. (под ред. Князева.В.Г., Черника .М.) Москва, 2001.
4. Воронкова О.Н., Пузакова Е.П. Внешнеэкономическая деятельность. Москва, 2006.
5. Попова Л.В., Дрожжина И.А., Маслов В.Г. Налоговые системы зарубежных стран. Москва, 2008.
6. Попонова Н.А. Налоговые органы во Франции. Финансы-2002. №1, с. 73-76.
7. Тютюркова Н.Н. Налоговые системы зарубежных стран. Европа и США. Москва, 2002.

